

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 11. decembra 1891.

Z Dolenjskega, 8. dec. 1891.

Več ko 20 let se bojujemo mi Slovenci na ustavni podlagi, sklicevaje se na člen 19. državne osnovne postave o splošnih državljanskih pravicah, za narodno ravnopravnost, ki je vsem narodnim plemenom naše državne polovice tako razločno in slovesno zagotovljena; ali do sedaj, kakor nam kaže žalostna resnica, le z neznatnim uspehom.

Nehote se moramo vprašati, kaj je vzrok, in kje je zadržek, da se nam naše narodne pravice vkljub vsemu našemu prizadevanju nikakor nočejo uresničiti.

Nekteri so včasih mislili, da omenjeni člen 19. ni popoln, ter da potrebuje še posebnih izvršilnih določil, predno stopi v popolno moč. Ali vsa dosedanja praksa, bodisi vladna, bodisi državnega ali upravnega sodišča, dokazuje nasprotno; namreč, da je ta člen popolnoma brez vsake omejitve v moči, ter, da se je treba vsem javnim oblastvom po njem ravnati. Pa saj vidimo vsak čas, kako pridno se naši ministri sklicujejo na ta člen, kadar je treba pri nas na pr. v Ljubljani, ali v Kočevji, ali kjer si bodi, varovati narodne pravice kaki nemški manjšini. In kdo bi hotel dvomiti, da kar velja za Nemce, velja ravnó tako za nas Slovence. Le ko bi se hotela kaka izjema narediti od pravila (člena 19.), kakor je na pr. Scharschmidov predlog na korist nemškega državnega jezika, morala bi biti zato posebna, z dvetretjinsko večino sklenjena postava. Sicer bi morebiti res dobro bilo, ko bi se s posebno postavo določilo, kdaj in koliko sme drugi deželni jezik biti učni predmet, da bi se enkrat v tem oziru samovolji nam nasprotnih oblastev postavila trdna meja.

Zakaj se torej to, kar se v narodnem oziru tako radovoljno priznava Nemcem, Lahom in tudi Poljakom, tako trdovratno krati nam Slovincem, ter Slovanom na Moravskem, Šlezkem in deloma tudi še na Češkem. Komaj se bomo motili, ako odgovora na to iščemo v zgodovini avstrijske države.

Znano je, kako je bila Avstrija več stoletji z nemškim cesarstvom zvezana, ter so bili avstrijski vladarji

ob enem tudi nemški cesarji. In ko je bil l. 1804 cesar Franc prisiljen odložiti nemško cesarsko kreno, ter je razglasil Avstrijo za samostojno cesarstvo, naredila se je potem, ko je bil Napoleon I. premagan, tako imenovana nemška zveza, v kateri je imela spet Avstrija prvo besedo. Še-le po pruskih zmagah l. 1866 odločila se je Avstrija popolnoma od Nemčije, ktera se je potem po zmagah nad Francozi l. 1870 oklicala zopet za cesarstvo, ali zdaj pod Hohenzollersko dinastijo. To je sicer zares bila korenita in bistvena prememba. Zdaj naša država z Nemčijo nima nobene državnopravne zveze več; ona je od nje popolnoma neodvisna, popolnoma sama svoja. Zdaj bi naši državniki lahko mislili samo na svoje avstrijske narode, ter skušali te zadovoljiti. Ali vsa podoba je, da so misli naših višjih krogov še vedno v Nemčijo nazaj obrnjene in prav to utegne krivo biti, da se skuša Avstriji ali vsaj deželam, ki so bile v nekdanji nemški zvezi, ohraniti še na dalje kolikor mogoče nemško lice, in če že ne družega, vsaj od zunaj nekaka nemška barva.

V tem mišljenju, skoraj ni dvombe, iskati ji glavni vzrok, da se sme vkljub državni ustavi ponemčevanje nadaljevati po čeških in slovenskih pokrajinah; to mišljenje višjih krogov bi rekel, daje potem podporo in pogum vsem tistim Nemcem, ki delajo brez ozira na obstoječe postave, po Bismarkovem geslu, da je moč več, ko pravica, čez Čehé in Slovence nemški most do Adrije. Kako bi bilo drugače mogoče, da bi na pr. nemški „Schulverein,“ začel in podpiran od Berolina, v toliki milosti bil pri naših ministrih in naših cesarskih namestnikih, ali kako bi si upal drugač naš naučni minister tako očitno po robu postaviti se ustavnim določbam, ki zagotavljajo narodno ravnopravnost. V omenjenem mišljenju vplivnih krogov nam bo torej iskati glavnega zadržka nezvršene narodne ravnopravnosti; ne pa, kakor nekteri mislijo, v neprimernem vedenju ali slabi taktiki naših državnih poslancev. Ti naj počenjajo, kar hoté; naj delajo marljivo in ognjevito, kakor hoté; dokler od zgoraj ne zaveje ugodnejši veter, imeli bodo v narodnih rečeh

le malo uspeha. Ali kako bi se dosegel nam ugoden preobrat? Kako in s katerimi sredstvi bi se dalo premeniti omenjeno mišljenje vplivnih višjih krogov? Morebiti nam bodo v tem oziru najbolj pomagale pribodnje zgodovinske dogodbe — neizprosna logika dejstev. Zgodovina, kakor uči skušnja, ne stoji mirno in kamor vzame mah, v tisto mer sili neprenehoma naprej. Mnogim Nemcem, kakor vemo, narodno zjedinjenje ne zdi še dovršeno. Tudi v naši državi prikazujejo se sem ter tja znamenja Germanije irredente, in vnanji Nemci bi se že zdaj radi v naše notranje zadeve mešali več, ko je dobro. Nevarnosti, ki nastane iz tega teženja za neodvisnost naše države, pa naši državniki ne bodo odpravili s tem, da Nemce v eno mer le boškajo, ampak le s tem da se vzbude temu teženju nasprotna moči, ki se bodo hotele in mogle odločno mu upirati. Djanski dogodki, tega se ne smemo nadjati, odpro s časoma tudi našim državnikom oči, kolike vrednosti da so na severu Čehi, na jugu Slovenci in Hrvati za samostojni neodvisni obstanek Avstrije proti nemški in laški irredenti, ter da je njih raznarodovanje naravnost greh proti državi in naši slavni dinastiji, da se pa to čim preje zgodi, naj skušajo pripomoči naši politiki s previdnim, zmernim, premišljenim ravnanjem. Dosedanja vsikdar neomahljiva zvestoba slovenskega naroda do države in dinastije jim je trdno stajalo. In zraven je za nas neprecenljive vrednosti zveza z nemškimi konservativci. Ti zdaj odločno priznavajo pravo avstrijsko načelo narodne ravnopravnosti, oni so zvesti Avstrijci in bodo kot dobri katolici vselej nasprotniki protestantske prusko-nemške nadvlade. Zato jih mora poštovati vsaka prava avstrijska vlada, ter so oni najbolj sposobni vplivati na višje kroge v nam ugodnem pomenu. Gotovo te važne okoliščine tudi naši mlajši politiki ne bodo prezirali. Da bodo pa tudi naši češki bratje, kateri so, če ravno mnogo bolj utrjeni, v enakem političnem položaju, hodili z nami isto pot, smemo se nadjati in skorej ni dvombe. Zraven pa sami ne smemo nikdar nehati z vso odločnostjo tirjati, da se ustava spolnuje tudi nam Slovencem, kakor Nemcem, Lahom in drugim.

Sedanji politični položaj in Slovenci.

VII.

Danes smo mislili govoriti o tem, kako bi se dala sestaviti nova večina in kakšen naj bi bil njen program. Da tega še ne storimo, temu je dal povod članek v „Slovenskem Narodu“ z naslovom „Prah v oči.“ Zdi se nam potrebno par besed odgovoriti na ta članek. Članekarja je posebno zbudilo, da smo mi pisali, da so Mladočehi zakrivili sedanji položaj in trdi, „da so prav zaradi tega tako moč zadobili Mladočehi, ker se je grof Taaffe preveč približal nemški levici, a ne narobe.“ To je pač deloma resnično, pa le deloma. To je izrekel tudi v državnem zboru veljaven slovenski poslanec in mi pač

nemamo povoda oporekati besedam njegovim. Rekli smo pa, da je to le deloma resnično.

Kdor je pazno zasledoval politiko poslednjih dvanajstih let, bode dobro vedel, da se je mladočeško gibanje začelo o onem času, ko je Taaffe najmanj se oziral na levico in je celo jeden odličan član njegove vlade zagotavljal, da se ministerstvo hoče opirati na desnico. O kakem pajdašenju z levico tedaj še govora biti ni moglo. V živem spominu je vsakemu, kako so tedaj napadali levičarski listi Taaffejevo vlado.

Agitacij Mladočehi tudi neso pričeli s pritvezo, da je vlada preveč nemško-liberalnega duha, temveč le s trditvijo, da Staročehi in vlada premalo storé za uresničenje zgodovinskega prava. Te agitacije so pale na rodovitna tla, kar je čisto naravno, kajti Staročehi so poprej skozi celih dvajset let narodu govorili o češkem državnem pravu. Ko so iz političnih vzrokov v tem oziru v državnem zboru bolj molčeči postali, je pa seveda narod, ki ni toliko politično izobražen, da bi bil mogel prav presojati postopanje svojih poslancev, bil malo nevoljen. Ko so 1879. leta bili levičarji zgubili večino, so na Češkem gojili nade, da sedaj se je približalo uresničenje češkega državnega prava in se je to dalo tudi skoro izvajati iz prestolnega govora, s katerim se je tedaj bil otvoril državni zbor. Ko se pozneje te nade uresničiti neso hotele, so pa začeli ljudje dolžiti Staročeha in vlada, da so temu krivi. Tukaj ne bomo ugabili, je li Taaffe prijazen češkemu državnemu pravu. Dovolj jasno smo že razglasili, da bi vlada tega prava tudi pri najboljši volji ne bila mogla izvesti. Tega pa tudi do sedaj nam ni nikdo opovrgel.

Vlada je izvedla, da se na Češkem začenja neko gibanje, ki ji utegne biti nevarno, ker pojavljajočih se želj ne bode mogla izpolniti. Prizadevala se je po svoji moči ovirati to gibanje. Pri tem se je pa poslužila večkrat jako nepripravnih sredstev in dosegla baš nasprotno vspehe. Sedanja vlada ima tisto slabo stran, ki se opaža pri mnogih vladah, da preveč zaupa v policijske naredbes. Konfiskovali so se listi in razpuščali shodi. Po tem je pa še Gautsch prišel z nesrečnim svojim dislokacijskim ukazom. Kaj se je s tem ukazom nameravalo, še danes ni prav jasno. Samo levičarjem na ljubo se ni izdal, ker tedaj še vlada ni imela nobenih posebnih zvez z levičarji. Morda je Gautsch mislil, s tem Čehom dati razumeti, da ne smejo preveč zahtevati, ali dosegel je baš nasprotno. Ta ukaz je bil le voda na mladočeški mlin. Ko bi tega ukaza ne bilo, bi Mladočehi morda ne bili prišli do take moči ali vsaj tako hitro ne. V toliko je trditev „Slovenskega Naroda“ opravičena, ali zaradi tega pa še nikakor ni ovržena naša trditev, da so Mladočehi zakrivili sedanji neugodni položaj, ker so razrušili sedanjo večino.

Pomenljivo je pa, da se je „Slovenski Narod“ poslužil celo zvijače, da bi nas osmešil pred svojimi čitatelji. Z ušesicami je navedel besede: „Mladočehi krivi so tvoje sedanje bede, oni prouzročili so napad naučnega